

Andrej Malnič direktor muzeja meje

Vol
je bil
pri
hiši
dlje
kot
država

Andrej Malnič je direktor Goriškega muzeja na gradu Kromberk pri Novi Gorici. V predverju muzeja so v začetku meseca odprli razstavo o aleksandrskih, ki bo tako kot tisoče deklet z Goriškega potovala naprej v Aleksandrijo in Kairo. V dveh nadstropjih muzeja so običajne zbirke, ki jih najdemo v vsakem pokrajinskem muzeju. Goriški muzej pa se razteza čez kilometre kolesarske poti, ki teče ob zdaj močno zabrisani meji med Slovenijo in Italijo. Ob njej sta muzej mejnih prehodov na železniški postaji v Novi Gorici in stražni stolp v Vrtojbi, v načrtih je muzej tihotapstva na nekdanjem mejnem prehodu Rafut. Na eni strani je goriški grad z italijansko zastavo, na drugi železniška ograja, ki je v barvah slovenske zastave. Malnič je ob svojih eksponatih pripovedoval o tem, da zgodovina Nove Gorice ni tako kratka, kot se zdi.

Kaj dela muzej v mestu, ki ima dvajset minut zgodovine?

Kakšna zloba.

Je ima kaj več?

Veste, kako pravijo Američani? Mi njim, da nimajo zgodovine, oni nam, da je ima Evropa preveč. Samo čez mojo družino je šla zgodovina nekaj držav. Moja nona je imela navado reči, da je bil vol pri hiši več časa kot država. To je tudi moja izkušnja. Pred leti sem prišel na idejo, da bi iz meje med Italijo in Slovenijo naredili muzej. V Vrtojbi smo iz obmejnega stražarskega stolpa razvili majhen muzej. Najmanjši muzej na svetu. Z njim smo šli v Dublin na veliko srečanje evropskih muzealcev, kjer so se predstavljali z veličastnimi projekti. Tam je bil muzej Wimbledon. Rusi so zavzeli pet tisoč kvadratnih metrov celega samostana. Mi smo prišli z našimi par kvadratnimi metri stražarskega stolpa iz Vrtojbe in z njim stopili v najožji izbor za najboljši muzej Evrope. Moderator me je nekoliko začudeno vprašal, zakaj smo naredili muzej meje. Rekel sem mu, da je bil moj oče rojen pod Avstrijo, moja mama pod Italijo, jaz pod Jugoslavijo, moja hči pod Slovenijo, zdaj smo vsi pod Evropo. Tri generacije v petih različnih državnih tvorbah. Če prištem še okupacijske sisteme, ko so tukaj bili Nemci, Američani in razne vojske, boste videli, da je zgodovina

*Ervin Hladnik - Milharčič
fotografija Tomaž Skale*

preveč tudi tukaj. Vse se spreminja. Vse, kar ostane, je mesto. Nova Gorica je mesto. Velika reč.

Eno redkih mest na svetu, ki v središču nima katedrale, ampak ...

Ne samo, da nima katedrale. Nima cerkve. Nima zavetnika. Ni ga svetnika, ki bi ščitil naše mesto. Še bolj zabavno je. Mesto so zgradili komunisti, kot svetilnik, skozi katerega naj bi Titov socializem sijal na drugo stran. To je bil politični projekt prvovrstnega značaja. Pa vendar nikoli niso niti trga niti ulice poimenovali po maršalu Titu. V Novi Gorici nikoli ni bilo Titovega spomenika. Ko so kot del javnih služb ob policijski postaji in gasilskem domu na periferiji zgradili novo cerkev, so jo poimenovali cerkev Srca Jezusovega. Brez svetnika. Tovariše sem vpraševal, zakaj Nova Gorica ni imela Titovega spomenika. Nihče mi ni znal pojasniti! Gremo naprej. Nova Gorica je nastala na opustelem pokopališču stare Gorice. Ni bilo v uporabi, ker je zemlja ilovnata in trupla niso hotela strohneti. Ko je padel dež, je iz grobov tekla kri. Tam sta zdaj avtobusna postaja in trgovski center. Na nekdanjem pokopališču. Nova Gorica pa svojega mestnega pokopališča nima. Gostujemo pri sosedih. Najprej v Solkanu, ki je naselje s svojo tablo. Zdaj nas pokopljejo v krajevni skupnosti Rožna dolina, ki tudi ima svojo krajevno tablo. Nisem videl celega sveta, ampak tudi še nisem videl mesta brez svojega pokopališča.

Tam, kjer bi morala stati katedrala, so hotel, igralnica in nočni klubi. To zdaj sije v Italijo. Zato pa so na hribu nad mestom cerkev z grobnico zadnjih pripadnikov francoske kraljeve družine Bourbonov, Škrabčeva knjižnica, Laščakova arabska vila, Sveta Gora ...

Ki je zdaj postala samostojna krajevna skupnost.

Kaj te točke povezuje v zgodovino mesta? Je to del mesta in njegove zgodovine?

Urbani prostor Nove Gorice gre vzdolž meje od Solkana do Mirna, čeprav so tam samostojni kraji. Bourboni, Škrabec, Laščak so zgodba Gorice devetnajstega stoletja. To je zgodba nekih drugih držav.

Ampak zdaj je naše.